

פיענוח פרשת מריבה על פי התיקוני זוהר

מן השמים נסתובב שיכה משה את הסלע

לגרום מחלוקת החכמים שהיא קיום התורה

ישראל", כי בהכאת הסלע גרם משה שנתרבו המחלוקות בין חכמי התורה. וזהו רמז הפסוק (שמואל א כג כח): "על כן קראו למקום ההוא סלע המחלוקת". לרמז ששורש המחלוקת הוא מחמת שהכה משה את הסלע.

על פי האמור מוסיף ה"מגלה עמוקות" רמז נפלא בפסוק (ירמיה כג כט): "הלא כה דברי כאש נאום ה', וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות". כלומר הקב"ה אומר: "הלא כה דברי כאש", ואם כן היה ראוי שדברי תורה יהיו ברורים בלי שום מחלוקת וספיקות, אולם "כפטיש יפוצץ סלע", מחמת שהכה משה את הסלע במטהו כפטיש, והרמז על זה פטי"ש עולה בגימטריא מט"ה מש"ה, בכך גרם שדברי תורה "מתחלק לכמה ניצוצות" בגלל המחלוקת בין חכמי התורה.

ומה נפלאים הם דברי ה"לב אריה" (פרשת חקת אות יד), שכתב לפרש בזה כמין חומר מאמר חכמינו ז"ל במדרש (ילקוט שמעוני): "ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע". וצריך להבין איזה פרק רצה הקב"ה שילמד על הסלע. וביאר הענין על פי מה שכתב ה"בית יוסף" (או"ח סימן נ) בשם הרא"ה בחידושו (ברכות לב). הטעם שתקנו לומר פרק: "איזהו מקומן של זבחים" לפני פסוקי דזמרה: "לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת והיא משנה ברורה למשה בסיני".

והנה כבר נתבאר מדברי התיקוני זוהר, כי אם לא היה משה מכה את הסלע, היו זוכים לריבוי שפע של מימי התורה בדברים ברורים שאין בהם שום מחלוקת, מעתה יש לומר כי זהו שאמר הקב"ה למשה: "ודברתם אל הסלע", ומפרש המדרש: "שנה עליו פרק אחד", הלא הוא הפרק של: "איזהו מקומן של זבחים", שאין בו שום מחלוקת בין התנאים, "והוא מוציא מים מן הסלע", שפע רב טוב של מימי התורה שאין בו שום מחלוקת, אבל משלא דיברו עליו פרק זה אלא הכו את הסלע, יצאו רק טיפות של מים שגורם למחלוקת בתורה.

"אשר רבו בני ישראל את ה'"

ב"חומת אנך" להגה"ק החיד"א בפרשתנו מביא בשם רבני אשכנז, וכוונתו לדברי ה"לב אריה" [שהחיד"א מרבה להביאו בספריו] (שם), שפירש בזה מליצת הגמרא (מגילה יח.): "אמרי במערבא מלה בסלע משתוקא בתרין". ופירש רש"י: "אם תרצה לקנות הדיבור בסלע תקנה השתיקה בשתיים". אך לפי האמור יש לומר שרמזו בזה: "מלה בסלע", אם היה משה מדבר אל הסלע ולא היה מכהו, "משתקוּתא בתרין", היה משתיק את המחלוקת בין שני תלמידי חכמים, זה מתיר וזה אוסר, זה מחייב וזה פוטר, זה בונה וזה סותר.

ב"לב אריה" (שם) מוסיף לפרש בזה הפסוק: "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'", וכן הביא ב"אסיפת הכהן" (פרשתנו) בשם זקינו הגאון מוה"ר יעקב אבדק"ק לובלין אביו של הגאון האדיר הרבי ר' העשיל מקראקא, [ומה שנדפס ב"חנכות התורה" בשם הרבי ר' העשיל היא טעות], על פי מה

הרגיש בכך רבינו אליהו מזרחי בפירושו על רש"י, ותירץ על פי מה ששנינו במשנה (אבות פ"ד מ"ה): "אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם". אולם כל משכיל יבין שעדיין אין זה מרווה צימאונינו, להבין איך נתגלגלו הדברים מן השמים בכל מיני דרכים שגרמה להם להיכשל בהכאת הסלע.

הכאת הסלע

גרמה מחלוקת בתורה

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי דברי התיקוני זוהר (תיקון כא מד.), שמפענח לנו את המסתורין בפרשת מי מריבה באור צח ובהיר, והנה הדברים בתרגום ללשון קודש בתוספת ביאור בסוגריים:

"וזה הסלע נאמר בו, שלא הוציא אלא טיפות טיפות של מי התורה באלו פסקות, ומשום ויך משה את הסלע במטהו פעמים, זה גרם שלא הוציא ממנו אלא טיפות טיפות [של דברי תורה] קצת שם קצת שם, וכמה מחלוקות [בין חכמי התורה] על אלו טיפות, ומי גורם זה, המורים, [שהורו ישראל הלכה בפני רבם משה], שנאמר בהם כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, ומשום זה שמעו נא המורים, ובגללם ויך משה את הסלע במטהו פעמיים.

שאם לא שהכה בו, לא היו טורחים ישראל ותנאים ואמוראים בתורה שבעל פה שהיא סלע, אלא נאמר בו, ודברתם אל הסלע ונתן מימיו [בשפע רב] בלי טרות, והיה מתקיים בהם [ירמיה לא לג] ולא ילמדו עוד [איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם נאום ה' וגו', והיה מוציא מים [שפע רב של תורה בדברים ברורים] בלי קושיא ומחלוקת ופסק".

נמצינו למדים מהתיקוני זוהר, כי מה שאמר הקב"ה למשה: "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו", מלבד הפירוש הפשוט להשפיע להם מים לשנות, נתכוון גם כן בדרך רוחנית לעשות בכך פועל דמיון, להוציא להם שפע של תורה שנמשלה למים, כמבואר בגמרא (ב"ק יז.): "ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים".

ואם היה משה מדבר אל הסלע, היה מוציא לישראל שפע רב של תורה בגילוי גדול, עד שלא היו שום ספיקות ומחלוקות בתורה, כמו שיהיה לעתיד לבוא (ירמיה לא לג): "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם נאום ה', כי אסלח לעוונם ולחטאתם לא אזכור עוד". אולם על ידי שהכה את הסלע גרם שיצאו רק מעט מים של תורה, וכתוצאה מכך נתרבו הספיקות והמחלוקות בין חכמי התורה בהלכה.

"כפטיש יפוצץ סלע"

מתחלק לכמה ניצוצות

המקובל האלקי בעל "מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן עד), מפרש בזה כמין חומר מה שכתוב בפרשתנו מיד אחרי מי מריבה (במדבר כ יג): "המה מי מריבה אשר רבו בני

הכאת הסלע בגדר אונס

טרם שנבוא לפענח את פרשת מי מריבה באורה של תורה, הבה נתבונן בפירוש רש"י שמפרט סדר השתלשלות הדברים בהוצאת מים מן הסלע, ומתוך דבריו מתבאר שכוונתו ליישב כמה קושיות בענין חטא מי מריבה: (א) מה גרם למשה להכות הסלע פעמיים במקום לדבר אליו. (ב) איזה עול עשו ישראל שגרם למשה לומר להם: "שמעו נא המורים". (ג) מדוע התפלא משה באמרו לישראל: "המן הסלע הזה נוציא לכם מים", הלא כך צוה לו הקב"ה: "והוצאת להם מים מן הסלע".

לכן מפרש רש"י סדר הדברים כך, מתחילה אמר הקב"ה למשה: "ודברתם אל הסלע", בדיבור ולא בהכאה, ומה שאמר אל "הסלע" באות ה' הידיעה, נתכוון שידבר דוקא אל הסלע הידוע שהיה פעם בארה של מרים, ומשנסתלק הבאר מים נשאר רק סלע, ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, ויבקשו משה ואהרן לדבר אל הסלע שהיה בארה של מרים.

אולם הם לא הכירוהו כי כשנסתלק ממנו הבאר מים הלך וישב לו בין שאר הסלעים, וכאשר ראו ישראל שהם מחפשים דוקא את הסלע בארה של מרים, אמרו להם מה לכם לחפש דוקא את הסלע ההוא, הוציאו לנו מים מאיזה סלע שרק יהיה, "ויאמר להם" משה, "שמעו נא המורים", שוטים המורים את מוריהם, "המן הסלע הזה", שלא נצטוונו עליו, "נוציא לכם מים".

והנה בתוך כך ראו משה ואהרן איזה סלע, וחשבו עליו בטעות שהיה בארה של מרים, וידברו אליו כפי שנצטוו שיתן מים לישראל, אולם הסלע לא נתן להם מים כי לא היה בארה של מרים שהיה צריך לתת להם מים, וכאשר ראו משה ואהרן שהסלע לא נתן מים, חשבו בלבם שמא צריך להכותו כמו שצוה הקב"ה למשה ברפידים (שמות יז): "והכית בצור", ואכן עשה כך: "וירם משה את ידו" - להכות את הסלע.

אולם באותו רגע קרה דבר פלא, שנזדמן לו הסלע שהיה בארה של מרים, "ויך את הסלע במטהו", ולא הוציא הסלע רק טיפין טיפין, משום שהקב"ה צוה שידברו אליו ולא שיכהו, וכאשר ראה משה שאינו נותן מימיו הכה את הסלע שנית, "ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירו". זהו ביאור פרשת מי מריבה לפי פירש רש"י.

כאשר נתבונן בפירוש רש"י אי אפשר שלא להשתאות בפליאה עצומה, שהרי לפי זה היה משה ואהרן ממש בבחינת אונס גמור, כי מתחילה הרי דברו אל הסלע שחשבו בטעות שהיה בארה של מרים, וכשלא הוציא מים חשבו שצריך להכותו, וכאשר הרים משה את ידו להכותו, נזדמן לשם כמעט בדרך נס הסלע שהיה בארה של מים וקיבל את ההכאה, ולא נתן רק טיפין טיפין של מים, כי משה נצטווה לדבר אליו ולא להכותו, ואז הכהו משה שנית ונתן מימיו בשפע, נמצא כי משה ואהרן נכשלו באונס גדול ומדוע נענשו.

בפרשתנו פרשת חוקת אנו קוראים שבעה פסוקים, המתארים את הנושא הקשה והעמוק - החטא של מי מריבה, שגרם למשה ואהרן שלא יכנסו לארץ ישראל, והנה הם הפסוקים בתורה ככתבם וכלשונם (במדבר כ ז-יג):

"וידבר ה' אל משה לאמר, קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך, ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע, והשקית את העדה ואת בעירם, ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו, ויקהלו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, ויאמר להם שמעו נא המורים, המן הסלע הזה נוציא לכם מים.

וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים, ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם, ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם, המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם".

מדוע צוה הקב"ה למשה:

"קח את המטה"

הראשונים נתייגעו לבאר מה היה החטא של מי מריבה, שהרי בכתוב מפורש רק שהקב"ה אמר למשה ואהרן: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל", אבל אינו מפורש מהו הדבר אשר עשו שלא כדת, אולם ידוע מה שפירש רש"י, שהקב"ה אמר להם: "ודברתם אל הסלע", בדיבור ולא בהכאה.

אך משה רבינו הכה את הסלע ככתוב: "וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים", ובכך גרם שלא לקדש את ה' כמו שפירש רש"י: "יען לא האמנתם בי להקדישני, שאילו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים, מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה, מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו".

אולם כבר בהשקפה ראשונה יש כאן כמה פליאות: (א) הלא הקב"ה כביכול עצמו העיד על משה (במדבר יב ז): "בכל ביתי נאמן הוא", הנה כי כן איך יעלה על הדעת שלא מילא אחרי ציווי של הקב"ה, שלא להכות את הסלע אלא לדבר אליו. (ב) מאחר שהקב"ה לא רצה שיכה את הסלע אלא ידבר אליו, מה ראה על ככה לומר למשה: "קח את המטה והקהל את העדה", לשם מה היה צריך לקחת את המטה.

(ג) בפרשת ואתחנן כתוב שמשה התפלל אל ה' (דברים ג כה): "אעננה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון, ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי". וצריך ביאור מה שאמר משה: "ויתעבר ה' בי למענכם", הלא מה שנגזר עליו שלא לעבור את הירדן הוא משום שחטא במי מריבה.

שמצינו בגמרא (ב"מ נט:): שנחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין תנורו של עכנאי.

בתוך הוויכוח אמר להם רבי אליעזר: "אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצאתה בת קול ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר... אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה (שמות כג ב) אחרי רבים להטות".

הנה כי כן זהו פירוש הפסוק: "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'", על ידי שהכה משה את הסלע גרם שנתרבו המחלוקת בין חכמי התורה, וכתוצאה מכך: "רבו בני ישראל את ה'", שרבו כביכול עם ה' שיצאה בת קול הלכה כרבי אליעזר, עד שעמד רבי יהושע על רגליו ואמר: "אין אנו משגיחין בבת קול", והרי זה כביכול מריבה עם ה'.

המפרשים הוסיפו לפרש בזה סיום הכתוב: "ויקדש בם", על פי מה ששינוי בגמרא (שם) כי אחרי שדחה רבי יהושע את ההכרעה של הבת קול, מצא רבי נתן את אליהו ושאל אותו: מה עושה הקב"ה בשעה זו, השיב לו אליהו, הוא מחייך ואומר: "נצחוני בניי, נצחוני בניי". וזהו פירוש הכתוב: "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'", שרבו כביכול עם ה' כשאמר רבי יהושע: "אין אנו משגיחין בבת קול", אבל עם כל זאת: "ויקדש בם", הקב"ה נתקדש בהם, כי זהו רצונו שחכמי התורה יכריעו את ההלכה.

משה ואהרן שליחי ציבור

בדרך זו במסילה נעלה לבאר את הפרשה הקשה של מי מריבה באורו הבהיר של התיקוני זוהר, על פי מה שביאר ה"אור החיים" הקדוש (במדבר כ ח ד"ה ואחר שמצאנו), כי אם היו משה ואהרן מדברים אל הסלע, היו מקרבים את הגאולה השלימה והיו נכנסים לארץ, והיה משה רבינו בונה בית המקדש שלא היה נחרב, כמבואר בגמרא (כתובות ה.) כי האויבים לא היו יכולים לשלוט במעשה ידיו של משה, ובלשון קדשו:

"ועומק הדברים הוא, שאם היו משה ואהרן עושים קידוש ה' הגדול, באמצעות שהיתה העדה גם כן כולה שלימה וצדיקים, היו מחליטים אמונת ה' בלבם שלימה, והיה נגרש מהם חלק הרע, ומעתה היו משה ואהרן נכנסים לדורי דורות, ומעתה היו משה ואהרן נכנסים לארץ, והיה משה בונה בית המקדש, ואין חשש להשלכת חמתו על ישראל כשהיו חוטאים".

אולם מאחר שלא דיברו אל הסלע אלא משה הכה את הסלע, הנה גרמו בכך שלא יהיה התיקון השלם, ולכן לא היה משה יכול להיכנס לארץ לבנות בית המקדש, כדי שבשעה שיחטאו ישראל ישפוך הקב"ה את חמתו על העצים ועל האבנים בחורבן בית המקדש ולא על ישראל עצמם ח"ו עכ"ה"ק.

על פי כל האמור נשכיל להבין כי משה רבינו מצד עצמו, היה שלם בתכלית השלימות בלי שום גפם, כמו שהעיד עליו הקב"ה: "בכל ביתי נאמן הוא", וכן אהרן הכהן שהיה שקול כמשה כמו שפירש רש"י (שמות ו כו): "יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד", היה שלם מצד עצמו בתכלית השלימות, ומצדס בודאי שהיו משלימים את הוצאת מים מן הסלע בתכלית השלימות.

אולם ידוע מה ששינוי במשנה (ברכות לד:): "המתפלל וטעה סימן רע לו, ואם שליח ציבור הוא סימן רע לשולחיו, מפני ששולחו של אדם כמותו". נמצא לפי זה כי הצלחת השליח ציבור תלויה בציבור עצמם אם הוא ראויים לכך, ולכן משה ואהרן שהקב"ה מינה אותם להיות שליחי ציבור של ישראל, הנה כל ההצלחה שלהם תלויה רק בישראל שהם השולחים.

"קח את המטה"

אם לא יהיו מוכנים לגאולה

מעשה יומתק להבין מה שאמר הקב"ה למשה: "קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך, ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע, והשקית את העדה ואת בעירם". ושאלנו לשם מה צוה לו הקב"ה לקחת את המטה מאחר שלא היה צריך להשתמש בו.

אך לפי האמור רמז לו הקב"ה כבר מראש, שיש כאן מצב של בחירה לכאן או לכאן, כי אם יהיו ישראל השולחים ראויים לגאולה השלימה אז יצליחו השליחים משה ואהרן למלא את שליחותם בהצלחה לדבר אל הסלע, והיו מוציאים מים מן הסלע, שהוא רמז על מימה של תורה שיצאו בשפע רב בגילוי גדול, עד שלא יהיה צורך בשום מחלוקת.

אולם אם לא יהיו ישראל השולחים ראויים לגאולה שלימה, כי אז הם יגרמו בכך שיכשלו משה ואהרן בשליחותם, ואז יצטרכו להשתמש עם המטה כדי להכות את הסלע, שיצאו ממנו לפחות מעט מים של תורה כדי להשקות צמאי הצאן קדשים בתורה, אולם אז יצטרכו לריב במריבה של תורה בין תלמידי חכמים כי הדברים לא יהיו ברורים.

מעשה הרווחנו להבין מדוע נכשלו משה ואהרן למלא את משימתם כמעט בגדר אונס, שמתחילה התחבא הסלע שהיה בארה של מרים, והם דיברו בטעות לסלע אחר שלא רצה לתת את מימיו כי לא נצטווה על כך, ובסופו של דבר כאשר רצו להכות את הסלע כדי שיתן את מימיו, המציא עצמו הסלע שהיה בארה של מרים, וכשנחתה עליו המכה לא רצה לתת רק מעט מים, משום שהקב"ה צוה למשה ואהרן לדבר אל הסלע ולא להכותו, ועל ידי זה הכהו משה רבינו שוב הכאה שניה עד שנתן מימיו.

ולפי האמור ביאור הדברים הוא, כי אכן אחרי שלא היו ישראל ראויים לגאולה שלימה, נסתובב הדבר מן השמים שלא יצליחו משה ואהרן בשליחותם. יומתק להבין בזה כי כאשר ראה משה שאינו מצליח למלא את שליחותו בנאמנות, להוציא להם מים מן הסלע בדיבור ולא בהכאה, הבין מזה כי עדיין לא הגיע הזמן לגאולה השלימה, לכן אמר בכאב גדול: "שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים", הלא אתם רואים כי מחמת שהייתם ממרים עם ה' ואינכם ראויים לגאולה, אינני מסוגל להוציא לכם מים מן הסלע בדיבור כי אם בהכאה.

יומתק להבין בזה המשך הכתוב: "וירם משה את ידו ויך את הסלע במטוה פעמים", נתחכם משה להכות את הסלע פעמיים כאילו שפך את חמתו על הסלע, כי ביקש לעשות בכך פועל דמיון לטובת ישראל, שישפוך הקב"ה כביכול את חמתו על שתי בתי מקדשות ולא על ישראל. וזהו שאמר משה לישראל: "ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי", כי מה שנכשל משה בשליחותו הוא משום שישראל עדיין לא היו ראויים לגאולה השלימה.

המחלוקת בתורה

קיום התורה

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין, מה שסיבב הקב"ה שיכה משה את הסלע, ועל ידי זה יצאו רק מעט מים של תורה שגרם למחלוקת בין חכמי התורה, כי כל זה היה לטובתם של ישראל כדי שתתקיים התורה גם בגלות, שהרי אי אפשר לברר בירורי הלכות לאמיתתה של תורה רק על ידי פלפולים בין תלמידי חכמים, כמו ששינוי בגמרא (תענית ז).

"אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב (משלי כז יז) ברזל ברזל יחד, לומר לך, מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו, אף שני תלמידי חכמים מחדדין זה את זה בהלכה... והיינו דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב חרב אל הבדים ונאלו, חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בד בבד בתורה".

והביאור על כך, כי העוסק בתורה יחיד יכול בקלות לטעות בהבנתו, כמו ששינוי במשנה (אבות פ"ד מ"ג): "ואל בינתך אל תשען", כי אדם קרוב אצל עצמו ויש לו נגיעות לסברותיו. לעומת זה עסק התורה בדיבור חברים המפללים זה עם זה, זה מקשה וזה עונה, זה בונה וזה סותר, הנה מתוך פלפול ודיבור חברים, כשכל אחד שומע גם את הצדדים המנוגדים, רק אז יש אפשרות שתתברר ההלכה לאמיתתה של תורה.

רעיון נשגב זה אנו למדים ממה ששינוי בגמרא (עירובין יג:): "שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן והלכה כבית הלל". שואל הגמרא: "וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותנו", ומתריך: "מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן".

ב"דברי שאול" (על אגדות הש"ס שם) להגאון הגדול רבי יוסף שאול נאטאנון זצ"ל מתמה על כך, מהו הקשר בין מדת ענוותנותם של בית הלל, האם קביעת הלכה תלויה לפי מדות הטובות שיש לאדם ולא לפי גדולתו בתורה. ומבאר הענין על פי מה ששינוי בגמרא (סנהדרין יז:): "סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו". הביאור בזה, כי כאשר רוצים לברר הלכה לאמיתתה של תורה, אי אפשר שתתברר האמת בלי לשמוע היטב שני צדדי הספק לכאן ולכאן.

והנה כאשר הסנהדרין מחייבים אדם במשפט על פי רוב דעות, הרי מאחר שהמיעוט מתנגדים לחיוב ומפללים אלו עם אלו וכל צד מביע את דעתו, כי אז יוצא בירור הלכה לאמיתתה של תורה. אולם כאשר כל הסנהדרין ראו לחובה על פי סברא מסוימת, הרי אין כאן שום צד המביע את התנגדותו לסברא זו, ואז אין האמת יכולה להתגלות כי יתכן שטעו ואינם מרגישים בכך.

מעשה מבואר היטב, מדוע זכו דוקא בית הלל לקבוע הלכה כמותנו: "מפני שנוחין ועלובין היו", אין הכוונה שרק מחמת ענוותנותם זכו שנקבע הלכה כמותם, אלא מאחר שהיו ענוים שמו לב לדייק היטב ולהתבונן בדברי בית שמאי, ועל ידי ששמעו הצד המתנגד לדבריהם, שקלו היטב האם דעתם נכונה, וזכו לכוון להלכה לאמיתתה של תורה. אבל בית שמאי מגודל חריפותם לא שמו לב להתבונן כל כך בדברי בית הלל, ולכן לא זכו לכוון להלכה כמו בית הלל.

והנה כל זמן שמשה רבינו היה בחיים, לא היה שום מקום לספיקות בתורה, שהרי כל ספק שהיה לישראל בתורה באו למשה רבינו שקיבל תורה מסיני ופתר להם את הספק, אולם כעת כשראה משה רבינו שעדיין לא הגיע זמן הגאולה, והבין מזה שיגזר עליו שלא יכנס לארץ, והרי אז יתעוררו אצל ישראל הרבה ספיקות בתורה.

כמו שמצינו באמת בגמרא (תמורה טז:): "אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה... אמר רבי אבהו, אף על פי כן החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו". על כן נתחכם משה להקדים רפואה למכה והכה את הסלע, כדי שעל ידי זה יתרבו המחלוקות בין חכמי התורה, ועל ידי הפלפול והוויכוחים בין חכמי התורה יזכו לברר את ההלכה לאמיתתה של תורה.

תקוני זוהר: על ידי שהכה משה את הסלע גרם שנתרבו המחלוקות בין חכמי התורה תנאים ואמוראים

מגלה עמוקות: "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל", חטא מי מריבה גרם למריבה בין חכמי התורה

"כפטיש" - פטי"ש בגימטריא מט"ה מש"ה, "יפוצץ סלע", שהכה משה את הסלע גרם למחלוקות בתורה

לב אריה: "ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד", הכוונה על פרק "איזהו מקומן" שאין בו שום מחלוקת

הקב"ה צוה למשה לקחת את המטה, כדי לרמז שאם לא יהיו ישראל ראויים לגאולה יצטרך להכות הסלע

אם היו ישראל ראויים לגאולה היה משה מדבר אל הסלע, והיה יוצא מים רבים של תורה כמו בגאולה העתידה

מאחר שלא היו ישראל ראויים לגאולה, נכשלו משה ואהרן שהיו שליחי הציבור של כלל ישראל בשליחותם

משה רבינו הכה את הסלע פעמיים, לעשות בכך פועל דמיון שישפוך הקב"ה חמתו על שני בתי מקדשות